

Piliečių dalyvavimo savivaldybės administravime kliūtys

Mykolas Romeris universiteto doc., dr. Saulius NEFAS,
bakalaurė Katažyna ZACHAŽEVSKA

Pastaraisiais metais vis dažniau kalbama apie nepatenkinamą viešojo administravimo institucijų veiklos veiksmingumą, tarp jų ir savivaldybių administracijų, įskaitant ir seniūnijas. Įvardijamos įvairios neveiksmingo administravimo priežastys – nepakankamai kvalifikuoti ir nepakankamai motyvuoti valstybės tarnautojai, per didelis valdininkų skaičius, nesugebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, pasenę vadybos metodai ir t. t. Tačiau dar viena svarbi priežastis, kurią norime įvardyti kaip problemą, yra ta, kad Lietuvos piliečiai mažai dalyvauja viešųjų institucijų administravimo veikloje ir net neišnaudoja įstatymuose jiems suteikiamų galimybių tai daryti.

Lietuvos Respublikos įstatymai suteikia piliečiams pakankamai galimybių dalyvauti vietos valdžios institucijų administravimo veikloje, tačiau piliečiai nėra aktyvūs šioje srityje. Kyla klausimas, kokios kliūtys trukdo savivaldybės gyventojams aktyviau įsitraukti į savivaldos institucijų administravimo procesą.

Mokslininkai įvardija du kliūčių šaltinius: patys piliečiai ir valdžia. Pagrindinės priežastys, kylančios iš pačių piliečių ar piliečių organizacijų, yra šios: lyderių stoka, patirties stoka, abejingumas, pilietinės sąmonės stoka, informacijos stoka, skirtingi organizacijos narių interesai, keršto baimė, neužtikrintumas sėkme, vertybių perkainojimas vystantis technologijoms, veltėdžiavimo atvejai. Lietuvoje pilietinė visuomenė dar labai jauna, todėl mūsų piliečiams trūksta patirties, pilietiškaei mąstančių asmenų, trūksta lyderių. Kadangi piliečių dalyvavimo patirtis gana menka, jie nėra užtikrinti sėkme. Per 2007 m. UAB „Vilmorus“ atliktą gyventojų apklausą nustatyta, kad didelė dalis gyventojų mano, jog neverta kreiptis į valstybės ir savivaldybių institucijas, pateikiant savo siūlymus ar pageidavimus. Tai patvirtina J. Dvorak (2009 m.) tyrimo rezultatai: didžioji dalis respondentų teigia, kad piliečių dalyvavimas turi tik nedidelį poveikį savivaldybės priimamiems sprendimams.

Kaip ir kodėl valdžios institucijos trukdo piliečiams dalyvauti administravime?

Pagrindinės priežastys yra šios: valdžios pasyvumas, politinė korupcija, vyriausybė monopolizuoja dalyvavimą ir naudoja savo tikslams, administracijos veikla nėra pakankamai atvira.

Kodėl valdžios institucijos neskatina piliečių dalyvauti? Mokslininkai nustatė, kad piliečių dalyvavimas yra papildoma našta tarnautojams, sulėtėja politikos formavimo procesas (laiko atima visuomenės prioritetų ir poreikių išsiaiškinimas), dažnai dėmesys sutelkiamas į antraeilius dalykus, didėja priešiško tarp valdžios ir piliečių grėsmė, didėja trumpalaikės administravimo išlaidos. Dėl to, kad administracijos veikla nėra pakankamai atvira, piliečiai gauna mažai informacijos apie veiklą, o tai apsunkina arba net trukdo piliečių veiklą. Jei piliečiai bus gerai informuoti

apie svarstomą problemą, tada norės dalyvauti priimant su problema susijusius sprendimus, padės juos įgyvendinti. Piliečių dalyvavimas nesant pakankamai informacijos paprastai išreiškiamas emocijomis, neleidžiančiomis priimti racionalių sprendimų. Piliečiai dažnai nenori dalyvauti, nes neturi pakankamai informacijos apie problemos sprendimą arba neišsivaizduoja savo vaidmens jį sprendžiant. Todėl savivaldybėse yra labai svarbu turėti vietos komunikacinę sistemą (viešųjų ryšių strategiją) ir nuolat teikti gyventojams kuo daugiau informacijos.

Politinė korupcija taip pat pažeidžia piliečių teisę į dalyvavimą, nes ji padaro politinius sprendimus nenuspėjamus, gyventojų nusivylimas tokiais sprendimais sudaro prielaidas prarasti politinio dalyvavimo įgūdžius.

Aptariant dalyvavimo monopolizavimą, J. Dvorak teigia, kad vyriausybė, pasinaudodama turimais įrankiais – pinigais, galia, įtaka – monopolizuoja dalyvavimą savo tikslams arba atskiriems privatiems interesams tenkinti.

Kita kliūtis ta, kad vyriausybės ir parlamento santykis, savivaldybių administracijų ir tarybų pusiausvyra linksta vykdomosios valdžios grandies pusėn. Tai turi įtakos ir visuomenės dalyvavimui, nes administracijos veikla yra ne tokia atvira ir prieinama visuomenei ir suinteresuotoms grupėms, tad jos gali paveikti tik galutinius sprendimų priėmimo proceso žingsnius.

Šiuolaikinei savivaldybei yra labai aktualus klausimas – ar norime, kad mūsų administravimas būtų veiksmingesnis. Jei taip, siūlome organizuojant vadybos procesą atkreipti dėmesį į pilietinių iniciatyvų komponento svarbą ir pabandyti įgyvendinti šias rekomendacijas:

1. Reaguoti į kiekvieną piliečių visuomeninę iniciatyvą:
 - organizuoti kompetentingų tarnautojų susitikimą su piliečiais, atidžiai juos išklausti, paaiškinti, kokias galimybes konkrečiu atveju turi savivaldybė, aptarti alternatyvius problemos sprendimo variantus, realias piliečių galimybes prisidėti prie problemos sprendimo;
 - su susitikimo rezultatais supažindinti visus savivaldybės gyventojus (vietinė spauda, vietinė televizija).
2. Sistemingai viešinti gerą piliečių dalyvavimo patirtį.
3. Sukurti ir administruoti elektroninę diskusiją, kurioje piliečiai galėtų dalytis patirtimi, gauti specialistų atsakymus.
4. Kelti savivaldybės administracijos darbuotojų ir aktyvių piliečių kvalifikaciją naudojantis ES struktūrinių fondų parama pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1.4 prioritetą „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“.
5. Susipažinus su J. Dvorak 2008 m. atliktu tyrimu „Piliečių dalyvavimo viešajame administravime iniciatyvų vertinimas: savivaldybių tarnautojų požiūris“, išspausdintu politikos mokslų almanache, 2009, Nr. 5, p. 51–70, bandyti savivaldybėse daryti panašius tyrimus. Juos atlikti jums gali padėti Mykolas Romeris universiteto Viešojo administravimo fakulteto studentai. □